BIJVOEGSEL

Schriftelijke antwoorden van de minister van Defensie op vragen gesteld in de eerste termijn van de behandeling van **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Defensie (X) voor het jaar 2016 (34300-X).**

<u>Antwoorden op vragen, gesteld tijdens de eerste termijn van de begrotingsbehandeling Defensie op 11 november 2015</u>

1.

Kamerlid: Van Dijk, SP

Wat vindt de minister van de wapenhandel met Egypte? Dit land speelt een grote rol in de oorlog in Jemen. Is de export vanuit Nederland in overeenstemming met de Europese criteria?

Deze vraag zou eigenlijk moeten worden gericht aan de ministers van Buitenlandse Zaken en voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking. Zij zijn respectievelijk verantwoordelijk voor de buitenlandpolitieke toets en voor het wapenexportbeleid.

Nederland hanteert voor vergunningaanvragen ten behoeve van wapenexporten naar het Midden-Oosten een zorgvuldige *case by case* benadering, aan de hand van het juridische kader van het EU Gemeenschappelijk Standpunt. Het voert hiermee een beleid vergelijkbaar met dat van Duitsland. Generieke, unilaterale maatregelen zouden geen recht doen aan de complexe situatie van de meeste aanvragen voor het Midden-Oosten en zijn bovendien weinig effectief wanneer ze niet worden uitgevoerd in multilateraal verband. Een en ander zou bovendien niet in overeenstemming zijn met het Nederlandse streven naar meer EU-harmonisatie op het gebied van het wapenexportbeleid.

Nederland wijst vergunningaanvragen af wanneer er een duidelijk risico bestaat dat goederen zullen worden gebruikt voor mensenrechtenschendingen. Echter, om een aanvraag af te wijzen moet er wel sprake zijn van een directe relatie tussen (verwachte) mensenrechtenschendingen en de te leveren goederen.

2.

Kamerlid: Van Dijk, SP

Wat vindt de minister ervan dat Nederlandse verzekeraars beleggen in wapens en zelfs in clusterbommen, zoals vorige week in de media werd bericht?

Op grond van een internationaal verdrag over een verbod op gebruik, productie, opslag en overdracht van clustermunitie, geldt er sinds 2013 een wettelijk verbod op investeren in bedrijven die betrokken zijn bij de productie van clustermunitie. De Autoriteit Financiële

Markten (AFM) houdt toezicht op dit verbod. Wat de Nederlandse verzekeringsgroepen en Nederlandse afdelingen van buitenlandse verzekeringsgroepen betreft, heeft Delta Lloyd sinds 1 november alle vormen van betrokkenheid bij controversiële wapens uitgesloten. Aegon, Loyalis (APG) en de Nederlandse tak van Allianz beleggen wel sinds 2013 in Lockheed Martin, maar in dat jaar is het bedrijf gestopt met de productie van onderdelen voor clustermunitie. Buitenlandse investeringsgroepen vallen buiten het investeringsverbod op clustermunitie. De buitenlandse investeringsgroepen van Aegon, Allianz en Legal & General beleggen in Orbital, Textron en General Dynamics. Generali belegt in Lockheed Martin. Voor buitenlandse dochtermaatschappijen van Nederlandse bedrijven (Aegon) gelden wel de principes van maatschappelijk verantwoord ondernemen.

3.
Kamerlid: Van Dijk, SP
In Turkije zijn hevige gevechten gaande. Is de minister bereid, onafhankelijk onderzoek te doen naar schendingen van het internationaal recht door alle strijdende partijen?
4.
Kamerlid: Van Dijk, SP
Is de minister bereid kritisch te kijken naar wapenexport naar Turkije? Worden wapenleveranties en doorvoer van wapens vanuit Nederland nog altijd per geval voorgelegd aan de minister?
5.
Kamerlid: De Roon, PVV
De PVV vraagt al jaren om het vertrek van Turkije uit de Navo en verwacht nu zeker steun vanuit het kabinet.
6.
Kamerlid: Segers, CU
De fractie van de ChristenUnie maakt zich grote zorgen over de ontwikkelingen in Turkije. Deelt de minister deze zorgen? Wat betekent dit voor onze relatie met Turkije binnen het verbond van de NAVO? Wanneer komt het moment om die relatie te herschikken?

Turkije is een strategisch gelegen Navo-bondgenoot in een regio die alsmaar instabieler en gevaarlijker wordt door het conflict in Irak en Syrië en de dreiging van ISIS. Dat kleurt in belangrijke mate de internationale samenwerking met Turkije. De Navo heeft onlangs, naar aanleiding van schendingen van het Turkse luchtruim door Russische gevechtsvliegtuigen,

steun uitgesproken aan Turkije. Tot dusver heeft Turkije echter geen concreet verzoek voor militaire steun gedaan.

Goed partnerschap wil niet zeggen dat we geen kritiek op elkaar kunnen hebben, maar de Navo is niet het meest aangewezen forum voor een uitgebreide discussie over onderwerpen zoals rechtsstaat en mensenrechten. Daar zijn andere fora voor, zoals de EU, de Raad van Europa, de OVSE en de VN, alsmede bilaterale contacten.

Nederland heeft de betrokken partijen herhaaldelijk opgeroepen het vredesproces zo spoedig mogelijk te hervatten en de mensenrechten te respecteren. Dit is des te urgenter nu het geweld voortduurt. De Nederlandse ambassadeur in Ankara heeft de optie van een onafhankelijk onderzoek onder de aandacht gebracht van de Turkse autoriteiten.

Wapenleveranties en de doorvoer van wapens naar Turkije worden beoordeeld door de minister van Buitenlandse Zaken, verantwoordelijk voor de buitenlandpolitieke toets, en de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, als eindverantwoordelijke voor het wapenexportbeleid.

7.
Kamerlid: Van Dijk, SP
Wat is er gebeurd met de 2500 mensen die zich in 2009 hebben gemeld bij het meldpunt PX-10?

In 2008 heeft het ministerie van Defensie een informatiepunt ingericht voor mensen met vragen over PX-10. Er is informatie over PX-10 beschikbaar gesteld op internet en intranet en personeelsleden konden meldingsformulieren opsturen naar het informatiepunt.

Voor deze mensen heeft Defensie in 2009 een regeling getroffen en meerdere claims gehonoreerd. Tegelijkertijd heeft Defensie het RIVM gevraagd te onderzoeken wat de relatie is tussen het werken met PX-10 bij Defensie en klachten. Uit het RIVM-onderzoek bleek dat er geen relatie kon worden vastgesteld tussen de medische klachten en het werken met PX-10. Nieuwe claims zijn na het RIVM-onderzoek niet meer gehonoreerd, maar eerder gemaakte afspraken zijn blijven staan.

In januari 2016 organiseert Defensie een voorlichtingsbijeenkomst voor oud-medewerkers. Huidige medewerkers worden daarover via de gebruikelijke kanalen geïnformeerd. Wellicht ten overvloede, PX-10 wordt al bijna twintig jaar niet meer gebruikt bij Defensie.

8.

Kamerlid: Van Dijk, SP

Kunt u, om het AOW-gat te voorkomen, de uitkering voor gewezen militairen laten doorlopen tot aan de feitelijke AOW-leeftijd?

9.

Kamerlid: Eijsink, PvdA

De gekozen oplossing voorziet in een materiële compensatie ter hoogte van het bruto AOW-bedrag. De oplossing voorziet niet in het compenseren van de fiscale effecten. Ik zou graag willen dat de minister daarop reageert.

De betaling van de militair kent drie fases: 1) volledige betaling van salaris in actieve dienst, 2) UGM-uitkering na functioneel leeftijdsontslag, en 3) pensioen en AOW na het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd.

Voorafgaand aan de verhoging van de AOW-leeftijd en het ontstaan van het AOW-gat heeft er altijd een nettoverschil bestaan tussen de fase waarin men in actieve dienst is (1) en een UGM-uitkering ontvangt (2). Het verschil tussen actieve dienst en UGM ontstaat doordat de UGM als uitgangspunt 73 procent van het laatst verdiende salaris kent. Het nettoverschil tussen UGM (2) en pensioen plus AOW (3) wordt veroorzaakt doordat bij het bereiken van de AOW-leeftijd het fiscaal regime verandert. Vanaf de AOW-leeftijd wordt geen AOW-premie meer ingehouden (17,9 procent).

Het is voor Defensie niet mogelijk de UGM te laten doorlopen tot de feitelijke AOW-leeftijd. De defensiebegroting biedt hiertoe geen ruimte. Het uitgangspunt was, en is, dat het feitelijk gemis aan AOW moet worden ondervangen. Daarin voorziet de getroffen voorziening, te weten een bruto AOW-compensatie. Voor betrokkenen is er helaas wel sprake van fiscale effecten omdat er tot aan de AOW-leeftijd nog steeds AOW-premie moet worden betaald.

De onderliggende oorzaak van het probleem is dat pensioenleeftijd en AOW-leeftijd nu verschillen. De structurele oplossing van het probleem is dan ook de pensioenleeftijd weer gelijk te trekken met de wettelijk vastgelegde AOW-leeftijd. Een aanpassing van de pensioenleeftijd is voorzien bij de nieuwe diensteinderegeling.

10.

Kamerlid: Van Dijk, SP

De klokkenluider op vliegbasis Eindhoven heeft gezorgd voor verbeteringen bij de

Luchtmacht, hij heeft misstanden aan de kaak gesteld, en dat verdient erkenning, bijvoorbeeld met een lintje. Klokkenluiders moet je niet wegzetten of wegjagen maar waardering geven.

Klokkenluiders verdienen erkenning en waardering. Zij stellen zaken aan de kaak die niet goed gaan of verbeterd kunnen worden. Om hen te beschermen tegen de nadelige gevolgen van meldingen, heeft Defensie beschermingsbepalingen opgenomen in de interne regelgeving. Deze zijn onderdeel van het integriteitszorgsysteem van Defensie dat onder meer gericht is op een open meldcultuur.

De manier waarop erkenning en waardering tot uitdrukking komen, kan van geval tot geval verschillen. In dit geval adviseerde de Onderzoeksraad Integriteit Overheid een herstel van het loopbaanperspectief en een vergoeding van geleden materiële schade. Het gaat ook over de behoeftes van de melders zelf, en die kunnen per individu verschillen. Daarover gaan ook de gesprekken die in het onderhavige geval met de melder worden gevoerd. Zorgvuldigheid staat daarbij voorop, waardoor er enige tijd mee is gemoeid. De gesprekken verlopen positief en bevinden zich in een finale fase. Zoals toegezegd in het wetgevingsoverleg Personeel van vorige week, zal ik de Kamer over de afloop daarvan een brief sturen.

11.
Kamerlid: Van Dijk, SP
Hoe verhoudt de modernisering van kernwapens zich tot de wens van de Kamer de JSF niet met kernwapens uit te rusten?

Op 4 november jl. hebben de minister van Buitenlandse Zaken en ik schriftelijk geantwoord op de vragen van de leden Van Dijk en Van Bommel over de plaatsing van nieuwe kernwapens in Duitsland. Voor het standpunt van het kabinet over de eventuele kernwapentaak voor de vervanger van de F-16 verwijzen wij u naar de brieven van 14 januari en 2 september 2014.

Het levensduurverlengingsprogramma voor de B61 is bedoeld om de veiligheid, beveiliging en effectiviteit van dit wapen blijvend te garanderen. Het Amerikaanse *Nuclear Posture Review Report* van april 2010 stelt dat het programma geen nieuwe militaire capaciteiten zal opleveren.

Het zal nog geruime tijd duren, zeker tot 2024, voordat de F-16 niet meer in gebruik is. Hoe het geheel van afschrikkings- en defensiecapaciteiten van de Navo er dan uitziet, is nu niet te voorspellen. Wel staat vast dat het thema tot die tijd regelmatig onderwerp van discussie zal zijn in het bondgenootschap. Nederland wil in deze discussie een actieve rol blijven spelen. Ons land zal zich ook blijven inzetten voor de condities waaronder verdere ontwapening mogelijk wordt gemaakt, de rol van kernwapens in militaire doctrines verder kan worden teruggedrongen en voortgang kan worden gemaakt in de multilaterale onderhandelingen over nucleaire non-proliferatie en ontwapening.

12.
Kamerlid: Teeven, VVD
Wat houdt de versterking van de medische eenheden exact in?

De versterking van de medische eenheden betreft een uitbreiding van de personele capaciteit bij de operationele tweedelijnsgezondheidszorg van het CLAS, operationele eenheden van het CZSK, de medische planning in de directie Operaties van de Defensiestaf en de centrale Defensie Gezondheidsorganisatie (inclusief instructiecapaciteit en medische ondersteuning van operationele inzet). Het afgelopen jaar zijn verbeteringen doorgevoerd in de geneeskundige logistieke bevoorrading opdat het geneeskundig personeel op oefening en missies altijd de juiste persoonlijke uitrustingen en farmaciepakket beschikbaar heeft voor de operationeel geneeskundige zorg voor onze militairen. Dit wordt bewaakt door onder meer de Inspecteur Militaire Gezondheidszorg, de operationele commandanten en de CDS.

13.
Kamerlid: Teeven, VVD
Welke inzet van de VJTF wordt voorzien in 2016?

De Nederlandse, Duitse en Noorse eenheden die in 2015 de rol van interim-VJTF vervullen, maken in 2016 deel uit van de *Initial Follow-on Forces Group* (IFFG) binnen de *NATO Response Force*. De IFFG kan de VJTF in voorkomend geval versterken. De IFFG-eenheden nemen niet deel aan geplande VJTF-oefeningen.

14.
Kamerlid: Eijsink, PvdA
Waar staan we met de inzetbaarheid van de VJTF in de samenwerking met andere landen?

Spanje is in 2016 *Framework Nation* voor de VJTF 2016 en levert dan een grote bijdrage aan de VJTF, vooral voor de landcomponent. Hoewel vrijwel alle lidstaten bijdragen leveren aan de VJTF, zijn de belangrijkste bijdragen verder afkomstig van Italië, Polen, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten.

Ook Nederland levert in 2016 een uitgebreide bijdrage aan de vernieuwde *NATO Response Force*. De Nederlandse eenheden die in 2015 deel uitmaakten van de *Interim Very High Readiness Joint Task Force* (IVJTF) binnen de NRF, blijven ook in 2016 beschikbaar voor de VJTF, maar met een langere reactietijd. Ze maken dan deel uit van de landcomponent van de *Initial Follow-on Forces Group* (IFFG). Deze bijdrage aan de IFFG omvat een brigadestaf, een luchtmobiel infanteriebataljon en (gevechts)ondersteuning. Naast landeenheden levert Nederland in 2016 een amfibische taakgroep voor de maritieme component van de IFFG. Een aantal van de schepen die deel uitmaken van de amfibische taakgroep vaart gedurende de NRF-paraatheid in 2016 ook enkele periodes mee in de staande Navo-vlootverbanden. Ten slotte levert Nederland in 2016 samen met België een *Special Operations Maritime Task Group* aan het *Special Operations Component Command* van de VJTF.

15.

Kamerlid: Knops, CDA

Waarom heeft de minister nog steeds geen reactie gegeven op het AIV-advies over de krijgsmacht?

De reactie is op 11 november jl. door BZ verstuurd.

16.

Kamerlid: Knops, CDA

De antwoorden op mijn vragen over salafisme komen pas na dit debat. Ik zou graag een uitgebreide reactie van de minister op dit punt willen.

Graag wil ik de heer Knops van een zo volledig mogelijk antwoord voorzien. Zoals ik uw Kamer op 10 november jl. per brief heb laten weten, vergt navraag in Duitsland meer tijd.

17.

Kamerlid: Knops, CDA

De missie tegen IS wordt gefinancierd met een kasschuif uit de jaren 2017-2019. Het CDA roept het kabinet op niet door te schuiven, alle BIV-gelden voor Defensie te behouden en die aan te wenden voor missies.

De eerste fase van de strijd tegen ISIS is gefinancierd met behulp van een kasschuif in HGIS-onvoorzien. De verlenging van de missie in 2016 wordt gefinancierd uit het BIV, met behulp van de structurele verhoging met € 60 miljoen vanaf 2016. De financiering is derhalve solide.

18.
Kamerlid: Knops, CDA
Houd het kompas gericht op een veelzijdig inzetbare krijgsmacht. Verkoop dus geen materieel dat daarvoor nodig is, zoals de houwitsers en mijnenjagers, en reactiveer de vierde Patriotbatterij.

Bij de beleidsbrief van 2011 en de nota *In het belang van Nederland* is ervoor gekozen de krijgsmacht breed te houden. Dat had consequenties voor het voortzettingsvermogen van de krijgsmacht. Dat is onder meer ten koste gegaan van de vierde Patriot-batterij, een aantal pantserhouwitsers en enige mijnenbestrijdingsvaartuigen.

Afhankelijk van de ontwikkelingen in de internationale veiligheidssituatie en de beschikbare financiële mogelijkheden, staan het kabinet in het kader van het meerjarige perspectief vervolgstappen voor ogen. Daarbij gaat het, overeenkomstig de motie van het lid Van der Staaij c.s., om de verdere verbetering van de basisgereedheid, de vervanging van noodzakelijke capaciteiten, de versterking van de ondersteunende eenheden van de krijgsmacht (*combat support* en *combat service support*) en de gerichte versterking van gevechtseenheden. Dat wil niet zeggen dat keuzes uit het verleden worden teruggedraaid. Wel heb ik al eerder toegezegd de Kamer te informeren zodra zich serieuze kandidaten aandienen voor grote wapensystemen die op de afstotingslijst staan.

19.
Kamerlid: Knops, CDA
Wil de minister ook het element personeel en organisatie betrekken bij de uitvoering van de motie-Van der Staaij?

Er is meer geld voor het defensiepersoneel gereserveerd. Op 2 oktober jl. hebben Defensie en drie centrales van overheidspersoneel (met uitzondering van de ACOP) een akkoord bereikt over de loonruimteovereenkomst voor het defensiepersoneel. Hierdoor kunnen defensiemedewerkers een loonsverhoging van in totaal 5,05 procent in 2015 en 2016 tegemoet zien.

Daarnaast wordt ook een deel van de intensivering in de begroting 2016 aangewend voor personele maatregelen. Daarvoor verwijs ik u naar mijn brief van 9 november jl. (Kamerstuk 34 300 X, nr. 41).

20.
Kamerlid: Eijsink, PvdA
In de brief over de versterking van de basisgereedheid ontbreekt nog de doorwerking van de beoogde effecten. Kan de minister daarop reageren?

In overeenstemming met mijn toezegging tijdens het wetgevingsoverleg Personeel op 2 november jl. heb ik in mijn brief van 9 november jl. de uitwerking van de maatregelen per onderdeel toegelicht. In de bijlage bij die brief is een tabel opgenomen met de verwachte financiële doorwerking van de maatregelen per defensieonderdeel in de jaren 2016 tot en met 2020. De maatregelen zullen in de komende jaren tot merkbare effecten leiden, vooral in de materiële en personele gereedheid. Die effecten worden voornamelijk zichtbaar in de inzetbaarheidsrapportages in het jaarverslag en bij de begroting en in de in de begroting opgenomen doelstellingenmatrices. Gaandeweg zal de gereedheid van eenheden toenemen.

In de begroting 2017 zal dit nog beperkt zichtbaar zijn. Het vraagt tijd om de effecten tot volledige wasdom te laten komen, mede vanwege de oplopende financiële reeks.

21.
Kamerlid: Eijsink, PvdA
Wat betekent de aangekondigde samenwerking met Duitsland? Ik heb begrepen dat we hiervoor ongeveer 100 mensen inzetbaar hebben. Wat betekent dit voor de komende jaren?

Door middel van de samenwerking met Duitsland wordt kennis van het optreden met en tegen tanks gewaarborgd en neemt de slagkracht bij het landoptreden toe. Deze samenwerking betekent niet dat Nederland de tank weer invoert. Wel wordt de operationele gereedheid van de 43^{e} Gemechaniseerde Brigade verbeterd en is deze breder inzetbaar. Daarnaast krijgt de Europese en internationale samenwerking een impuls.

Mede vanwege de veranderde veiligheidscontext is er bij Duitsland behoefte ontstaan aan aanvullende zware eenheden. Daarom hebben Nederland en Duitsland besloten de 43^{e}

Gemechaniseerde Brigade in een Duitse Pantserdivisie te integreren. Een Duits tankbataljon wordt in de 43e Gemechaniseerde Brigade geïntegreerd. Nederland zal het personeel leveren voor één tankcompagnie in het Duitse tankbataljon dat in totaal 440 militairen omvat. Daarnaast levert Nederland personeel voor de Duitse divisiestaf, de bataljonsstaf en de stafverzorgingscompagnie. In totaal gaat het om ongeveer 120 Nederlanders. Duitsland plaatst zeven stafofficieren in de 43 Gemechaniseerde brigade. Samenvattend zullen ongeveer 327 Duitse militairen deel gaan uitmaken van de 43^e Gemechaniseerde Brigade en zullen zo'n 120 Nederlandse militairen worden toegevoegd aan die geïntegreerde Duitse eenheid.

22.
Kamerlid: Eijsink, PvdA
De doorstroom van vrouwen in de organisatie is van groot belang. Kan de minister die doorstroom bevorderen?

Ik hecht zeer aan het behoud en de doorstroom van vrouwen. In het wetgevingsoverleg Personeel heb ik toegezegd de Kamer begin 2016 te informeren over hoe het staat met de diversiteit en de inclusiviteit van vrouwen binnen Defensie en hun doorstroommogelijkheden. Met de resultaten van dit onderzoek zal ik in 2016 een plan aan de Kamer aanbieden om de diversiteit en inclusiviteit van nieuwe impulsen te voorzien.

De geringe doorstroming van vrouwen naar hogere posities is overigens geen typisch defensiefenomeen. Juist daarom wil ik mij aansluiten bij het diversiteitscharter van collega Asscher. Dit is een aanzet voor meer aandacht voor diversiteit en inclusiviteit. Bij dit initiatief hebben zich intussen meer organisaties (waaronder een aantal grote gemeenten en grote internationale bedrijven) aangesloten en ik ben benieuwd welke nieuwe inzichten het contact met die organisaties juist over dit onderwerp oplevert.

Defensie zal op korte termijn het diversiteitscharter ondertekenen. Onderdeel hiervan is het formuleren van doelstellingen op het gebied van diversiteit en inclusiviteit. Vrouwen krijgen hierbij bijzondere aandacht, echter zonder terug te vallen op streefcijfers.

In de wervingscampagne 'Je moet het maar kunnen' worden ook vrouwen in beeld gebracht. Volgend jaar gaat de eerste specifieke campagne voor vrouwen van start, die gerichter ingaat op de diversiteit aan functies en het werken en leven als vrouw bij Defensie.

Ten slotte is het Sociaal Cultureel Planbureau in opdracht van Defensie gestart met het diversiteit- en inclusiviteitonderzoek ‘Samen werken bij Defensie’. Dit onderzoek bestaat uit een kwantitatief en een kwalitatief deel. De resultaten van het onderzoek, alsmede beleidsaanbevelingen, verwacht ik midden 2016.

23.
Kamerlid: De Roon, PVV
Kan er meer vaart worden gezet achter het onderzoek over chroomverf?

De claims gerelateerd aan chroomhoudende verf kunnen worden afgehandeld zodra vaststaat wat de causaliteit is tussen het werken met chroom-VI en de gezondheidsklachten die mensen ondervinden. Het RIVM-onderzoek heeft mede als doel hierover een objectief oordeel te geven. Dit onderzoek dient zorgvuldig en multidisciplinair te worden uitgevoerd. Dit kost tijd. Hangende het onderzoek worden de claims aangehouden.

Omdat dit onderzoek de nodige tijd in beslag neemt, heb ik een tijdelijke coulanceregeling in het leven geroepen om tegemoet te komen aan mensen met ernstige klachten. Deze is sinds het begin van dit jaar van kracht.

Zoals ik heb toegezegd tijdens het wetgevingsoverleg Personeel van 2 november jl. zal ik gesprekken voeren met de voorzitter van de paritaire commissie en het RIVM over de wenselijkheid van versnelling van het onderzoek en de mogelijkheden daarvoor. Ik zal u voor het einde van deze maand informeren over de uitkomsten daarvan.

24.
Kamerlid: De Roon, PVV
De minister moet vaart zetten achter het dossier private beveiliging tegen piraten.
25.
Kamerlid: Segers, CU
De Kamer wacht nog altijd op een brief over de bewapening van koopvaardijschepen. Over dit onderwerp zijn al vragen gesteld en ik sluit mij daarbij aan.

De ministers van Veiligheid & Justitie en Infrastructuur & Milieu meldden in hun brief aan uw Kamer van 29 oktober jl. (Kamerstuk 32 706, nr. 73), mede namens de ministers van Buitenlandse Zaken en Defensie, dat de overleggen over het beleidsstandpunt over het toestaan van gewapende particuliere beveiligers aan boord van Nederlandse koopvaardijschepen nog niet zijn voltooid. De aanbieding van het beleidsstandpunt aan uw

Kamer wordt daarom nu uiterlijk begin december voorzien. Daarna kunnen mijn collega's van VenJ, IenM, BZ en ik met u in gesprek gaan over dit onderwerp.

26.

Kamerlid: De Roon, PVV

Wanneer komt er een einde aan de situatie dat materieel niet inzetbaar is door achterstallig onderhoud?

De intensiveringen in de begroting 2016 zijn hard nodig om de knelpunten die zijn genoemd in de laatste inzetbaarheidsrapportage van 15 september jl. (Kamerstuk 33 763, nr. 84) te adresseren en de basisgereedheid te versterken. Let wel, er is de komende jaren sprake van een oplopende financiële reeks. Niet alle knelpunten kunnen tegelijkertijd worden opgelost. De operationele gebruiker zal de effecten van deze intensiveringen pas na verloop van tijd aan den lijve ondervinden. Het duurt immers enige tijd alvorens extra materieel en personeel metterdaad beschikbaar zijn voor de operationele eenheden. Ook kunnen de problemen per eenheid en wapensysteem verschillen en zijn niet alle knelpunten financieel van aard. Het is daarom niet mogelijk om in het algemeen te zeggen wanneer alle knelpunten zijn opgelost.

27.

Kamerlid: De Roon, PVV

Het kabinet wil meer investeren in nieuw materieel, maar gebruikt straks het extra geld voor projecten die duurder uit zullen vallen. Anderzijds worden echter bewezen hoogwaardige drones, die essentieel zijn voor het verkrijgen van militaire inlichtingen, voorlopig niet aangeschaft.

In mijn brief van 9 november jl. ben ik ingegaan op de aanwending van de extra middelen die het kabinet beschikbaar heeft gesteld voor de krijgsmacht. Deze middelen worden ingezet voor de versterking van de basisgereedheid, niet voor lopende investeringen. Daarnaast heeft Defensiebreed opnieuw prioriteiten gesteld bij materieelprojecten. Dit heeft ertoe geleid dat enkele projecten in de tijd naar voren zijn gehaald, zoals VOSS en Chinook. Om dit mogelijk te maken is een aantal andere projecten vertraagd, waaronder het project MALE UAV.

28.

Kamerlid: Hachchi, D66

Kan de minister helder aangeven hoe zij tot een robuuste bedrijfsvoering gaat komen?

De bezuinigingen van de afgelopen jaren hebben hun weerslag gehad op de bedrijfsvoering. Zo zijn de staven met gemiddeld dertig procent gereduceerd en is de bedrijfsvoering ingrijpend gewijzigd, onder meer door de centralisatie van de inkoop en de invoering van ERP. Het is van belang om de veranderingen goed te laten beklijven. Mensen moeten wennen aan een nieuwe manier van werken en processen moeten opnieuw worden ingeregeld, bijvoorbeeld bij de verwervingsketen. De Algemene Rekenkamer schrijft hierover in het laatste verantwoordingsonderzoek: ”Een groot deel van de benodigde verbeteringen heeft de aandacht van de krijgsmachtonderdelen. Zij hebben wel tijd nodig om de keten voor de levering van reserveonderdelen beter te laten werken”.

Zoals bekend concludeert ook Policy Research Corporation in het rapport over de ‘voorzien in’-keten (Kamerstuk 34 300 X, nr. 39) dat Defensie de afgelopen jaren wel degelijk gevolg heeft gegeven aan de eerder geformuleerde aanbevelingen. In verschillende domeinen zijn stappen in de goede richting gezet, maar de verbeteringen komen langzaam tot stand en verdere stappen zijn geboden. Hoewel het rapport een aantal belangrijke problemen aankaart en duidelijk maakt dat de problematiek complex is, is nadere uitwerking noodzakelijk. Ik laat daarom de aanbevelingen uit het rapport concretiseren in samenhang met andere initiatieven die zijn genomen voor verbetering. Het uiteindelijke resultaat zal ik in het voorjaar van 2016, voor de behandeling van het jaarverslag over 2015, aan uw Kamer aanbieden.

29.
Kamerlid: Hachchi, D66
De samenwerking met Frankrijk kan worden uitgediept. Concrete voorbeelden zijn *pooling* en *sharing* van drones en de NH-90 en de exploitatie van de operationele samenwerking bij multinationale projecten.

Frankrijk is een strategische samenwerkingspartner van Nederland waarmee intensief wordt samengewerkt in Mali.

Ten aanzien van de NH90 neemt Nederland deel aan NAHEMA (NATO *Helicopter Management Agency*), een samenwerkingsverband met België, Duitsland, Italië en Frankrijk. Deze samenwerking betreft de ontwikkeling en productie van de NH90. Gezien de uiteenlopende configuraties is er geen sprake van *pooling* en *sharing* van NH90 helikopters. België en Nederland hebben wel een binationale *pooling en sharing* inzake reservedelen opgezet.

Het project MALE UAV is in Nederland uitgesteld. Binnen Europa beschikken het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Italië al wel over deze capaciteit. Deze landen nemen daarom ook deel aan de *Reaper User Group*. Wanneer de MALE UAV capaciteit ook in Nederland beschikbaar komt, kan ook Nederland deelnemen aan deze gebruikersgroep. Vooralsnog zijn er geen voornemens tot *pooling* en *sharing* van deze capaciteit.

Wat betreft het EDA-project RPAS neemt Nederland samen met Frankrijk en andere landen deel aan de groep waarbinnen informatie en *best practices* worden gedeeld. Nederland neemt, in tegenstelling tot Frankrijk, niet deel aan de capaciteitsontwikkeling voor een nieuwe generatie MALE UAV. Het uitstel van de aanschaf van de MALE UAV brengt daarin geen verandering.

Frankrijk heeft Nederland in Mali ondersteund bij de ontplooiing en er is nog altijd praktische samenwerking op een aantal terreinen. Frankrijk zal MINUSMA *in extremis* ondersteunen. Deze overeenkomst is sinds begin dit jaar wederkerig. Uiteraard moet de samenwerking met Frankrijk in Mali wel blijven passen binnen de grenzen van het mandaat van MINUSMA. Frankrijk is in Mali in het kader van terrorismebestrijding, MINUSMA niet.

Ten aanzien van eventuele nieuwe samenwerkingsvormen met Frankrijk of andere partners, zet Nederland in eerste instantie in op verdieping van de bestaande samenwerking.

30.
Kamerlid: Segers, CU
De inlichtingen die door Nederlandse militairen worden verzameld in Mali, zouden vanwege een gebrek aan expertise en capaciteit onvoldoende verwerkt worden door partnerlanden. Graag een reactie van de minister.

Zoals bekend spelen Nederlandse militairen een grote rol bij de inlichtingenvergaring ten behoeve van MINUSMA. Van de informatie worden producten gemaakt voor de verschillende hoofdkwartieren van MINUSMA. De inlichtingen worden binnen Minusma juist op veel manieren gebruikt en er is hierbij sprake van een duidelijke verbetering. Dankzij de inlichtingen heeft de leiding van de missie de afgelopen periode een gedetailleerd beeld verkregen over de situatie ter plekke, bijvoorbeeld over de aard, samenstelling, intenties en positie van gewapende groeperingen. Bij de talrijke botsingen tussen deze groeperingen onderling en tussen de groeperingen en de Malinese strijdkrachten is deze informatie voor MINUSMA van groot belang gebleken om goed te kunnen reageren. Aan de hand van deze informatie, aangevuld met terreinstudies, satellietbeelden en luchtfotografie, *Human Terrain*

studies en inventarisaties van waar de noden van de bevolking liggen, zijn operaties gepland en uitgevoerd.

Informatie wordt, indien mogelijk, ook gedeeld met andere actoren, waaronder UNPOL en NGO's. Zo heeft de ISR-eenheid voor de regio Gao een inventarisatie gemaakt die het de civiele hulporganisaties van MINUSMA mogelijk maakte concrete hulpprojecten op te zetten. Met de producten adviseert en ondersteunt de inlichtingeneenheid ASIFU voorts de civiele leiding van de missie, de Speciale Vertegenwoordiger van de SGVN, met informatie over het vredesproces.

31.
Kamerlid: Segers, CU
Mijn fractie wacht het onderzoek naar het thuisfront, de zogenoemde thuisfrontcheck, met veel belangstelling af.

Over de stand van zaken met betrekking tot de thuisfrontcheck heb ik de Kamer op 5 november jl. een brief gestuurd (Kamerstuk 34 300 X, nr. 40). Ik zal de resultaten van het onderzoek voor het einde van het jaar aan uw Kamer aanbieden.

32.
Kamerlid: Segers, CU
Kan de minister overzicht verschaffen over hoeveel geld Nederland besteedt aan de veiligheid van onze militairen in vergelijking met wat bondgenoten doen?

De heer Segers verwees naar een partijbijeenkomst van de ChristenUnie, waarbij een expert uit het Verenigd Koninkrijk stelde dat het Verenigd Koninkrijk per militair ongeveer 20.000 dollar besteedt aan veiligheid, training, materieel en opleiding, terwijl dit in Nederland ongeveer de helft zou zijn. Ik weet niet op welke onderzoeken deze uitspraak berust. Ik zal hiernaar nader onderzoek laten doen en uw Kamer over de uitkomsten daarvan informeren.

33.
Kamerlid: Segers, CU
Welke maatregelen zijn er naar aanleiding van de uitreiziger ISIS genomen? In de tekst van de militaire eed zou specifieker aandacht kunnen worden besteed aan waarden, vrijheden, normen van de Nederlandse rechtsstaat en het belang en de verdediging daarvan. Is de minister bereid hier een korte verkenning te laten uitvoeren?

Over de uitreiziger is de Kamer via de geëigende kanalen geïnformeerd.

Militairen zweren of beloven trouw aan de Koning, gehoorzaamheid aan de wetten en onderwerping aan de krijgstucht. Militairen leggen de eed of belofte af na het voltooien van de initiële opleiding. In die opleiding worden de waarden die de heer Segers noemde, uitgebreid onderwezen als onderdeel van wat het betekent een 'goed militair' te zijn. Deze norm vloeit overigens voort uit de wet, te weten de Militaire ambtenarenwet 1931.

De eed of belofte van militairen is een 'verklaring van intentie' waarbij de militair verklaart hoe hij als militair zal handelen. Dat is overeenkomstig de wettelijke bepalingen waaraan hij gehoorzaamheid zweert of belooft. Daarnaast legt de militair de eed of belofte af in een ceremonie tegenover zijn commandant, collega's en familie. Op die manier wordt deze verklaring voor de betrokken militairen bindend.

In de eedsaflegging worden ook de tradities van de krijgsmacht verwoord. Ik zie geen aanleiding voor een wijziging van deze eedaflegging. Toevoegingen aan de kernachtige formulering zullen de eed verzwakken.

34.
Kamerlid: Segers, CU
Is de minister bereid een extern onderzoek te laten uitvoeren naar vraag op welke vlakken de MIVD haar taken nog onvoldoende kan uitvoeren?

Zoals bekend is dit voorjaar al een belangrijke stap genomen in de versterking van de MIVD met de intensivering van € 17 miljoen voor de bestrijding van het terrorisme. Zoals ik in mijn brief van 19 juni jl. heb laten weten, blijft sprake van een structureel verschil tussen de behoefte aan inlichtingen en de mogelijkheden van de MIVD om hieraan te voldoen. Om die reden wordt de verdere versterking van de inlichtingencapaciteit nadrukkelijk bij de uitwerking van het meerjarige perspectief op de versterking van de krijgsmacht betrokken. Er zal echter altijd sprake zijn van een proces van wegen en prioriteren om schaarse middelen in te zetten. Een extern onderzoek acht ik op dit ogenblik niet noodzakelijk.

35.
Kamerlid: Grashoff, GroenLinks
Kan de minister bevestigen dat er geen cent extra wordt uitgegeven aan de F-35 en dat elke verhoging van de kosten leidt tot minder toestellen?

Het kabinet heeft in 2013 bij het besluit over de vervanging van de F-16 heldere afspraken gemaakt. Ik verwijs in dit verband ook naar het algemeen overleg over de verwerving van de F-35 van 29 september jongstleden. Het kabinet gaat eind 2016 of begin 2017 een verplichting aan voor de eerstvolgende acht toestellen, maar hoeft op dit moment geen verplichting aan te gaan voor alle F-35 toestellen. De toestellen worden in verschillende tranches over een reeks van jaren aangeschaft en betaald.

36.
Kamerlid: Grashoff, GroenLinks
Is de minister het met mij eens dat zolang er nog geen duidelijkheid is over de zinvolle menselijke controle op autonome wapens, je beter op een moratorium kunt aansturen dan op een ongecontroleerder ontwikkeling?

Het recente AIV/CAVV-rapport ‘Autonome wapensystemen: de noodzaak van betekenisvolle menselijke controle’ adviseert het kabinet om internationaal zo snel mogelijk overeenstemming te bereiken over het concept van betekenisvolle menselijke controle. Nederland zal dit inbrengen tijdens de vergadering van de Conventie voor bepaalde Conventionele Wapens (CCW) op 12 november 2015. Tevens zal Nederland dan pleiten voor de instelling van een *Group of Governmental Experts* (GGE) die zich onder andere over dit concept zou moeten buigen.

In de adviesaanvraag aan de AIV/CAVV van 7 april 2015 merkt het kabinet op dat het leidende beginsel is dat alle wapensystemen én de inzet ervan moeten voldoen aan het internationaal recht. Het is kortom al verboden autonome wapensystemen te verwerven of in te zetten, als niet aan het internationaal recht wordt voldaan. Op korte termijn ontvangt u de kabinetsreactie op het AIV/CAVV-rapport over autonome wapensystemen. Die reactie zal ook ingaan op de conclusie van de beide adviesraden dat een moratorium thans “niet wenselijk en niet haalbaar” is.

37.
Kamerlid: Grashoff, GroenLinks
Bondgenoten zoals VS en VK rapporteren meer, beter en preciezer dan Nederland over bombardementen. Zou de minister dat ook kunnen gaan doen?

Voor Defensie staat de veiligheid van mens en materieel bij missies voorop en dat uitgangspunt noopt in algemene zin tot terughoudendheid bij verstrekking van operationele

informatie. Dat geldt in het bijzonder bij deze specifieke missie vanwege de aard van de missie, het optreden in coalitieverband en de aard van de tegenstander.

Het kabinet rapporteert over de effecten van de bombardementen in de kwartaalrapportages over de voortgang van de strijd tegen ISIS en de CDS staat de media regelmatig te woord over de achtergronden van alle missies die de krijgsmacht uitvoert. Defensie publiceert wekelijks op de website www.defensie.nl een weekoverzicht van Defensie-operaties.

De coalitie treedt op als eenheid. Het is de coalitie die strijdt tegen ISIS en doelen van ISIS aanvalt. Het is ook daarom dat CENTCOM namens de coalitie informatie beschikbaar maakt en briefings geeft. Het kabinet ziet dan ook geen aanleiding om de wijze waarop het rapporteert over de voortgang van de strijd tegen ISIS aan te passen.

38.
Kamerlid: Bisschop, SGP
Sinds de communicatieapparatuur van de KMar opnieuw is geprogrammeerd, kunnen de mensen van de KMar niet langer meeluisteren met meldingen van de politie. Hoe kan dit zo gelopen zijn? Hoe wordt geborgd dat de KMar ook weer de meldingen krijgt vanaf de regionale meldkamer van politie?

De C2000-communicatieapparatuur van de KMar is niet opnieuw geprogrammeerd. De Nationale Politie (NP) heeft, vanwege de landelijke reorganisatie, de eigen C2000-apparatuur wel opnieuw geprogrammeerd.

De KMar en de NP werken elk op eigen toegewezen C2000-kanalen. Die kanalen kunnen aan elkaar worden gekoppeld zodat de verschillende diensten en gebruikers met elkaar kunnen communiceren als zij samenwerken.

De KMar kon in de oude situatie, via een permanente koppeling tussen de C2000-apparatuur, altijd meeluisteren met de politie. Na de herprogrammering heeft de NP die permanente koppeling verwijderd. De NP wil hiermee voorkomen dat het C2000-netwerk wordt overbelast als gevolg van overmatig gebruik. De technische koppeling kost extra bandbreedte en dus capaciteit. Voorkomen moet worden dat diensten die direct betrokken zijn bij calamiteiten, als gevolg van overbelasting geen gebruik van het C2000-netwerk kunnen maken en dus hun werk niet optimaal kunnen verrichten.

Ook voor de KMar geldt dat zij zich in geval van calamiteiten of operationele noodzaak nog steeds bij elke politiemeldkamer kan melden. Wanneer dit functioneel nodig is, zal de desbetreffende meldkamer de koppeling tot stand brengen. De KMar-medewerkers zullen meldingen via C2000 in beginsel ontvangen vanuit het *Operations Center* van het Landelijk Tactisch Commando (LTC) van de KMar.

39.
Kamerlid: Bisschop, SGP
Ziet de minister mogelijkheden voor de Nederlandse krijgsmacht om kennis uit te wisselen met de Israëlische defensie over het omgaan met geweldbeheersing in kritieke situaties? Hoe kan de samenwerking met Israël worden uitgebreid?

Nederland streeft naar goede betrekkingen met Israël, ook op defensiegebied. Een belangrijk aspect van de defensierelatie van de afgelopen jaren is de oefening van de commando's van het KCT op een Israëlisch oefenterrein. Dat is voor het eerst gebeurd in 2012 en afgelopen september is deze oefening voor de tweede keer gehouden. Deze oefening is van groot belang voor het KCT omdat de commando's daar kunnen oefenen in geheel andere omstandigheden dan in Europa. Mogelijk wordt een dergelijke oefening over enige tijd opnieuw georganiseerd, maar hierover zijn nog geen concrete afspraken gemaakt.

Verder hebben beide landen een goede uitwisseling van kennis, bijvoorbeeld op het gebied van IED's, en doen militairen over en weer mee aan cursussen en opleidingen. Op aangewezen momenten stelt Defensie tijdens deze contacten ook aspecten van militair optreden zoals het geweldgebruik aan de orde. Gezamenlijke oefeningen met Israëlische eenheden zijn niet voorzien. Alle activiteiten hebben plaats binnen de internationaal erkende grenzen van beide landen.

40.
Kamerlid: Özturk, Groep Kuzu/Özturk
Wij stellen voor een internationaal centrum van diplomatie en wederopbouw voor. Graag een reactie van de minister hierover. Hoe betalen wij dat? Door al die missies waarin wij geen resultaat kunnen behalen weg te bezuinigen en die gelden in te zetten voor diplomatie voor de oorlog, en voor wederopbouw na de oorlog.

De geïntegreerde benadering (3D) is het uitgangspunt van het Nederlands beleid voor de bevordering van stabiliteit in conflictgebieden. In hoeverre concrete resultaten kunnen worden verwacht van een nieuw internationaal centrum voor diplomatie en wederopbouw is ter beoordeling van mijn collega van Buitenlandse Zaken. Het budget voor missies (BIV) leent zich hier niet voor.

41.
Kamerlid: Özturk, Groep Kuzu/Özturk
Wat gaat de minister doen om de militairen die hun leven aan ons willen geven, te vrijwaren van baanverlies zodat zij zelf hun partners mogen kiezen?

Zoals al gemeld in mijn brief van 4 maart 2015 (TK-vergaderjaar 2014-2015, aanhangsel nr. 1466) laat de fundamentele vrijheid van partnerkeuze onverlet de afwegingen die werkgevers moeten maken bij het vervullen van (vertrouwens)functies. De partner wordt geacht invloed te kunnen uitoefenen op de gedragingen van de betrokken medewerker. Daarom wordt een partner bij een veiligheidsonderzoek betrokken. De veiligheidsonderzoeken worden bij alle militaire en vele burgerfuncties binnen Defensie noodzakelijk geacht om de staatsveiligheid, een zwaarwegend belang, te beschermen.

Onlangs heb ik het VGB-beleid na een evaluatie laten aanpassen. Daarover heb ik uw Kamer per brief geïnformeerd (Kamerstuk 34 300 X, nr. 12). Een van de maatregelen betreft de herintroductie van het veiligheidsmachtigingsniveau C (VMN-C) voor militairen. Naar verwachting zal een substantieel aantal militaire functies kunnen worden vastgesteld op het VMN-C. Een tweede maatregel betreft de diepgang van het veiligheidsonderzoek bij het VMN-C. Voor dit niveau wordt niet langer vereist dat ten aanzien van de partner en medebewoners politieke en justitiële gegevens inzichtelijk zijn. Het doel van deze maatregelen is om ontslagen wegens onvoldoende gegevens over de partner zoveel mogelijk te voorkomen.

42.
Kamerlid: Houwers, Groep Houwers.
In de A-brief over C-RAM en Class 1 UAV-detectiecapaciteit staat het volgende: "Vanuit budgettaire overwegingen wordt daarmee geaccepteerd dat er operationele risico's optreden." Vindt de minister het acceptabel dat wij budgetgestuurde risico's nemen?

Ik heb in de A-brief van het project C-RAM en Class 1 UAV-detectiecapaciteit gemeld dat het uit budgettaire overwegingen aanvaardbaar is dat er operationele risico's optreden en dat per missie geprioriteerd zal moeten worden. Zoals ik in de A-brief heb uiteengezet, accepteer ik dat risico. Ook heb ik toegelicht dat het project ten opzichte van de huidige situatie een aanzienlijke vooruitgang betekent omdat er nu geen vergelijkbare capaciteit beschikbaar is.

43.
Kamerlid: Houwers, Groep Houwers.
Een ontwikkeling bij vastgoed is dat er steeds meer kan worden overgedragen aan het Rijksvastgoedbedrijf. Hoe gaan die ontwikkelingen verder? Er is het risico van verdringing op de markt.

Zoals uiteengezet in het strategisch vastgoedbeleid van Defensie (Kamerstuk 33 763, nr. 77), blijft het grootste deel van het vastgoedbestand eigendom van Defensie. Alleen afgestoten locaties worden overgedragen aan het Rijksvastgoedbedrijf. Het Rijksvastgoedbedrijf is opgericht om onder meer de afstotingsprogramma's van verschillende rijksdiensten zo goed mogelijk op elkaar te laten aansluiten en mogelijkheden tot herbestemming optimaal te benutten, en daardoor verdringing op de vastgoedmarkt te voorkomen.

De bezuinigingen van de afgelopen tientallen jaren hebben onder andere geleid tot een grootscheepse afstoting van defensievastgoed. Op dit moment is voor de komende jaren geen nieuwe grootschalige afstoting van objecten voorzien. De komende jaren zullen bestaande plannen verder worden uitgevoerd. Als onderdeel daarvan wordt ook kritisch gekeken naar leegstaande gebouwen. Als Defensie binnen afzienbare termijn geen behoefte heeft aan die gebouwen, zullen ze worden afgestoten, om te besparen op de instandhoudingskosten. Veelal betreft dit leegstaande gebouwen op grotere locaties. Die gebouwen worden gesloopt, maar de locatie blijft bestaan.

44.
Kamerlid: Houwers, Groep Houwers.
Kan de minister een matrix leveren van aan te houden objecten, de oppervlakte en hun geografische ligging. Wordt er bij de afstoting van vastgoed ook naar alternatieve aanwendbaarheid gekeken?

Op 16 januari 2012 heeft mijn ambtsvoorganger een brief naar de Kamer gestuurd met een overzicht van alle defensielocaties (Kamerstuk 32 733, nr. 56). Dit overzicht rangschikt de

locaties naar categorieën, zoals gedenkplaatsen, kantoorlocaties, kazernes en oefen- en schietterreinen. Per locatie wordt de plaatsnaam en de omvang (in hectares) genoemd. Ten slotte vermeldt het overzicht welke locaties volgens de planning zullen worden afgestoten. Dit overzicht is nog grotendeels actueel en laat dus ook zien welke objecten Defensie zal behouden.

In het strategisch vastgoedbeleid Defensie is een overzicht opgenomen van de belangrijkste defensielocaties (de zogenaamde strategische kernvoorraad). In het beleid is tevens beschreven welke integrale afweging wordt gemaakt bij de besluitvorming over het gebruik, het aanhouden en de afstoting van objecten. Daarbij komt ook aan de orde of objecten (deels) een andere bestemming kunnen krijgen. De Kromhout-kazerne is een voorbeeld van een object dat een andere defensiebestemming heeft gekregen. Andere voorbeelden zijn het stafgebouw van de voormalige vliegbasis Twenthe, dat een aantal jaren onderdak bood aan het *Civil Military Cooperation Center of Excellence*, en vliegbasis Gilze-Rijen die is getransformeerd van een veld voor jachtvliegtuigen tot de thuisbasis van het Defensie Helikopter Commando. Wordt een object afgestoten, dan bekijkt het Rijksvastgoedbedrijf welke alternatieve civiele aanwending mogelijk is.

45.
Kamerlid: Houwers, Groep Houwers.
Op welke termijn kan de minister ingaan op een beslissing over mogelijke bombardementen of een dreiging daarmee boven Syrië.

Graag verwijs ik naar de op 10 november jl. verzonden voortgangsrapportage. Meer duidelijkheid is gewenst over de implementatie van de afspraken over deconflictie, de doelenselectie, de plaatsen waar zou worden opgetreden en de impact van het optreden op de kans op een oplossing voor Syrië zelf. Op de termijn waarop een besluit wordt genomen, loop ik niet vooruit. Het kabinet zal de ontwikkelingen op militair, politieke en diplomatiek vlak op de voet blijven volgen.